Res Rhetorica

ISSN: 2392-3113

Mediated Rhetoric of Recent Conflicts

12 (2) 2025

ISSUE EDITORS: KATARZYNA MOLEK-KOZAKOWSKA, ECATERINA ILIS

RECENZJA / REVIEW

WIKTORIA ŁUGOWSKA

SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO W WARSZAWIE

https://orcid.org/0009-0003-4640-1336

lugowskawi@gmail.com

Recenzja/Review: Risa Applegarth (2024), *Just Kids: Youth Activism and Rhetorical Agency.* Columbus: The Ohio State University Press

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 international (CC BY 4.0).
The content of the license is available at http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

DOI: https://doi.org/10.29107/rr2025.2.13

WIKTORIA ŁUGOWSKA
SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO W WARSZAWIE
https://orcid.org/0009-0003-4640-1336
lugowskawi@gmail.com

Recenzja/Review: Risa Applegarth (2024), *Just Kids: Youth Activism and Rhetorical Agency.* Columbus: The Ohio State University Press

Risa Applegarth[1] w swojej książce „Just Kids: Youth Activism and Rhetorical Agency" porusza tematykę retorycznej działalności młodych aktywistów. Skupia się na opisaniu retorycznych strategii wykorzystywanych przez trzy grupy młodych działaczy społecznych w kontekście istotnych historycznie wydarzeń w Stanach Zjednoczonych – budowy pomnika szerzącego ideę pokoju, problemów nielegalnych migrantów oraz protestów związanych z zamachami z bronią palną w szkołach. Autorka wskazuje, że osoby młode często traktowane są nie jako retorzy, ale jako symbol, który wykorzystywany jest przez dorosłych do propagowania różnych idei. Tym samym, dzieciom i młodzieży odbierana jest sprawczość oraz możliwość posiadania oraz artykułowania własnego zdania i podejmowania działań aktywistycznych. Applegarth młody wiek opisuje zarówno jako przeszkodę, jak i potencjał retoryczny, który rzadko pozwalają jest przez badaczy, zatem w swojej książce stara się przedstawić młodzież jako aktywnych oraz świadomych mówców: „działania młodych osób powinny uwidaczniać ich sprawczość jako retorów" (2024, 3 [tłum. własne]).

Opisywane zjawiska rozpatruje w kontekście nierówności społecznych, szczególnie zwracając uwagę na problemy rasowe, związane z orientacją seksualną czy niepełnosprawnością. Sugeruje, by wiek również rozpatrywać w tej kategorii, wskazując, że jest on częstym powodem dyskryminacji, szczególnie w relacjach władzy. Autorka rozwija koncepcję refleksyjnej sprawczości (*reflexive agency*), którą zalicza do form personalnej sprawczości. Kwestia refleksyjności znajduje swoje istotne miejsce w socjologii, jest poruszana między innymi przez Margaret Archer (2013), która twierdzi, iż „refleksyjność daje jednostkom sprawczość w podejmowaniu działań w ramach ich projektów życiowych" (Hinostroza-Paredes 2023, 1921 [tłum. własne]). Przejawia się to zazwyczaj w procesie uczenia się poprzez prowadzenie wewnętrznych rozmów, co pozwala na identyfikację

1. Szczegółowy dorobek przedstawiony jest na stronie https://www.uncg.edu/employees/risa-applegarth/

celów, obaw lub pragnień (Gao 2013, 229). W przypadku Applegarth kwestia ta rozwinęła się podczas wywiadów z dorosłymi aktywistami, którzy za pomocą retrospektywnej refleksji rekonstruowali znaczenie działań podejmowanych w dzieciństwie w ramach swojego zaangażowania aktywistycznego.

Pierwszy rozdział książki stanowi zarys teoretyczno-metodologiczny pracy. Autorka podejmuje w nim refleksję nad retoryczną sprawczością młodych aktywistów. By lepiej zobrazować problematykę, posługuje się opisem prawdziwego spotkania młodych działaczy społecznych na rzecz klimatu z senatorką Dianne Feinstein, podkreślając, że dzieci często nie są traktowane jako autonomiczne podmioty polityczne, ale jedynie jako nośnik poglądów dorosłych. Formułuje swój główny argument analityczny, opisując dzieciństwo jako konstrukt, który jednocześnie otwiera oraz ogranicza retoryczne możliwości. Powołując się na badania dzieciństwa, podkreśla, że dzieciństwo jest różnie odbierane społecznie, co jest powiązane z kategoriami rasy, płci, niepełnosprawności czy orientacji. Często wiązane jest z biernością i niewinnością, co wzmacnia postrzeganie dzieci jako nieposiadających własnej sprawczości. Zazwyczaj jednak dotyczy to określonej grupy dzieci, do których zalicza się przede wszystkim osoby białe – „biel zakorzeniona jest w amerykańskich wyobrażeniach o dzieciństwie, co ukazuje, w jaki sposób codzienne, zrutynizowane praktyki przypisywały niewinność dzieciom białym, jednocześnie wykluczając dzieci czarne nie tylko z kategorii niewinności, ale również z samego pojęcia dzieciństwa" (2024, 11 [tłum. własne]). Applegarth wykazuje również chęć skonceptualizowana refleksji jako obszaru dla retorycznej sprawczości, co tworzy podbudowę pod rozwijaną przez nią koncepcję refleksyjnej sprawczości. Rozumiana jest przez nią jako ucieleśniona forma działania, która podatna jest na tymczasowe zmiany oraz łączy przeszłe, teraźniejsze i przyszłe doświadczenia oraz perspektywy jednostki. W rozdziałach empirycznych autorka opisuje kolejne formy sprawczości, jednocześnie wskazując, iż jest to zjawisko tymczasowe, ponieważ obejmuje planowanie, działanie oraz refleksję, a dodatkowo może ono być wzmacniane poprzez materialne czynniki lub osłabiane przez niestabilność warunków społecznych.

Applegarth zdecydowała się na przeprowadzenie trzech studiów przypadków oraz pogłębienie ich poprzez wywiady z aktywistami. Podkreśla etyczny wymiar takiej decyzji, ponieważ pozwala młodym osobom przedstawić własne historie, perspektywy oraz doświadczenia. Każdy przypadek przedstawia inną formę sprawczości – ucieleśnioną, perspektywiczną oraz traktowaną jako zdolność. Poprzez wywiady natomiast każdy przypadek autorka łączy z pojęciem refleksyjnej sprawczości.

Pierwszym z opisanych przypadków jest dziecięcy ruch pokojowy z Nowego Meksyku, który w latach 90. ubiegłego wieku zorganizował kampanię pokojową, która miała skończyć się powstaniem pomnika i usytuowaniem go w miejscowości

Los Alamos. Pomnik został stworzony, jednak nigdy nie trafił do miejsca docelowego, ponieważ osoby dorosłe nie wyraziły na to zgody, bagatelizując starania dzieci. Autorka podkreśla, że dzieci traktowane są nie jako twórcy dyskursu, ale jedynie jako jego bierne elementy. Udowadnia jednak, iż dziecięcy aktywizm nie kończy się na słowach i pomysłach, ale jest ucieleśnionym działaniem, które jest namacalne i przynosi długofalowe skutki. Nie posiada jedynie formy symbolicznej, ale również materialną. Szczególne znaczenie jednak ma ono dla dorosłych już uczestników tego ruchu, ponieważ działania aktywistyczne wpłynęły na ich wybory życiowe oraz obywatelskie, zachęcając ich do dalszej aktywności. Ponownie podkreślana jest istota retrospektywnej refleksji.

Kolejna sprawczość określana jest mianem perspektywistycznej, ponieważ zmienia się ona w zależności od relacji jednostek oraz upływu czasu. Autorka opisuje ją na podstawie działań młodzieżowego ruchu „DREAMers" składającego się z nielegalnych imigrantów, którzy walczyli o legalizację swojego statusu poprzez ustawę „DREAM Act". Kluczową strategią przez nich stosowaną było ujawnienie się jako osoba bez dokumentów (*undocumented person*), co mogło wiązać się z ryzykiem deportacji. Dla aktywistów działanie to było świadomą ekspozycją własnej wrażliwości, która przyczynić się miała do zmian legislacyjnych, pokazując skalę niejawnego lub nieuświadamianego dotychczas problemu. Podczas wywiadów prowadzonych po ponad 10-ciu latach, dorośli już działacze przyznali, że ich postrzeganie siebie i swoich aktywistycznych działań zmieniło się w tym czasie. Applegarth stwierdza zatem, że perspektywa własnej sprawczości nie jest stała, ale rozwija się dynamicznie i uwarunkowana jest między innymi pozycją społeczną, etapem życia jednostki czy grupą odbiorców, do których działania są kierowane. Ta forma sprawczości pozwala na uchwycenie dynamicznej natury aktywności społecznych młodych osób, a także ponownie podkreśla istotę refleksyjności wykorzystywanej do oceny własnych działań.

W ostatnim studium przypadku, autorka opisuje sprawczość jako zdolność, która rozwijana jest w procesie działania i określa to mianem podejścia *learning-by-doing*. Nie traktuje sprawczości jako posiadanej wcześniej wiedzy lub umiejętności, ale jako proces uczenia się oraz nabywania kompetencji, szczególnie retorycznych i organizacyjnych. Do zobrazowania tej formy aktywności opisuje działania młodych aktywistów w ramach ruchu „March For Our Lives", który powstał jako reakcja na zamach z bronią palną w liceum w Parkland. Ich głównym celem było wprowadzenie reformy prawa dotyczącego posiadania broni, a starali się to osiągnąć między innymi organizując protesty i marsze, biorąc udział w wystąpieniach publicznych oraz tworząc materiały medialne. Większość z młodych działaczy nie miała doświadczenia ani umiejętności, ale poprzez konsekwentne działanie oraz duże zaangażowanie zdobywali je, rozwijali i wykorzystywali do

usprawnienia funkcjonowania ruchu, który z czasem zyskał strukturę organizacyjną, a członkowie objęli określone role. Również w tym przypadku, aktywiści podczas wywiadów refleksyjnie opisywali swoją przemianę i odkrywali, że działalność aktywistyczna w młodym wieku przyczyniła się do podejmowanych przez nich wyborów w życiu dorosłym.

W ostatnim rozdziale swojej książki Applegarth podsumowuje dotychczasowe obserwacje. Przede wszystkim skupia się na odbiorze społecznym dzieciństwa i wskazuje, że wiek, podobnie jak płeć, rasa, niepełnosprawność czy orientacja, jest czynnikiem różnicującym, który wykorzystywany może być w sposób dyskryminacyjny. Dzieci często traktowane są jako niedojrzałe, niemające własnych przemyśleń, ale przekazujące poglądy dorosłych bez głębszej refleksji. Są również w wielu przypadkach dyskryminowane politycznie, co pogłębia odbiór dzieci jako biernych i niezaangażowanych. Autorka pokazuje jednak, że młodzi aktywiści działają w sposób refleksyjny, racjonalny i konsekwentny. Przeszkody spowodowane między innymi wiekiem są przez nich traktowane jako motywacja do działania. Postuluje, by aktywność dzieci oceniać nie przez pryzmat sukcesu, jakim byłaby na przykład zmiana prawa, ale postrzegając ją jako proces budowania relacji, tożsamości, a także kompetencji retorycznych i politycznych. Jak wskazywało wielu z jej rozmówców, bycie młodym aktywistą przyczyniło się do kontynuowania tej ścieżki wraz z nowymi umiejętnościami oraz doświadczeniem. Koncepcja refleksyjnej sprawczości nie jest przez Applegarth traktowana jedynie jako kategoria analityczna, ale jest również pewną propozycją etyczną, w której zwraca się do dorosłych, by wysłuchali postulatów dzieci oraz traktowali je jako podmioty zdolne do refleksji oraz działania.

Książka Risy Applegarth jest istotnym wkładem w interdyscyplinarne badania nad dzieciństwem, retoryką, sprawczością oraz aktywizmem. Autorka nie ogranicza się jedynie do opisu zjawisk, ale stara się wypracować ramy pojęciowe, które pozwolą myśleć o dzieciach i młodzieży jako o pełnoprawnych podmiotach retorycznych, a nie jako niepełnych dorosłych, przełamując w ten sposób tradycyjną opozycję dziecko-dorosły. Jednym z kluczowych wątków teoretycznych poruszanych w książce jest analiza dzieciństwa jako konstruktu retorycznego, który wpływa na możliwości strategiczne młodych aktywistów. Odwołując się do koncepcji „ograniczenia" (*constraint*) w ujęciu Keitha Grant-Daviesa, autorka ukazuje wiek jako czynnik, który może zarówno ograniczać, jak i wzmacniać sprawczość retoryczną. Młode osoby oraz dzieci mogą wykorzystać swój wiek jako zasób, na przykład podkreślając „nieskażoną" jeszcze perspektywę lub minimalizując jego znacznie w celu uzyskania wiarygodności w oczach dorosłych. Według autorki retoryczna siła wieku zależy od kontekstu oraz powiązana jest z innymi wymiarami tożsamości, takimi jak płeć, rasa czy narodowość.

Główną oś książki stanowi omówienie czterech modeli sprawczości, które oparte są zarówno na wywiadach z uczestnikami opisywanych przez nią wydarzeń, jak i na analizie retorycznej, której podlegały między innymi wystąpienia publiczne aktywistów, zainscenizowane wydarzenia, wywiady medialne czy rozpowszechniane teksty. Autorka prowadzi również dogłębną refleksję teoretyczną opisanych przypadków. Applegarth używa naukowego języka, który w większości przypadków jest przystępny, choć niektóre fragmenty wymagają bardziej specjalistycznej wiedzy z zakresu retoryki. Z tego też powodu trudno jednoznacznie określić, do kogo skierowana jest książka.

Dużą wartością pracy Applegarth jest jej etyczne i empatyczne podejście do badanych. Jak sama podkreśla, jej obowiązkiem jest wysłuchanie, jak młode osoby opowiadają o swoich przeżyciach i doświadczeniach związanych z aktywizmem. Nie narzuca im narracji, co dodatkowo podkreśla ich podmiotowość. Pozyskane od nich informacje traktuje jako pełnoprawne źródło wiedzy, co jest spójne z jej postulatami o zmianie postrzegania dzieci jako biernych i nieświadomych członków społeczeństwa. Szczególną uwagę poświęca autorefleksjom aktywistów. Wprowadza również wątki dotyczące nierówności społecznych, jednak nie są one pogłębione ani analizowane intersekcjonalnie, co mogłoby ukazać kolejny aspekt opisywanego przez nią zjawiska.

Autorka zdecydowała się na wykorzystanie metod jakościowych, co pozwala na dogłębne poznanie badanego zjawiska, ale w dużym stopniu ogranicza możliwość uogólnienia wniosków na większą populację. Wszystkie analizowane przez autorkę przypadki osadzone są w kontekście Stanów Zjednoczonych, co z jednej strony ogranicza uniwersalność wniosków, z drugiej jednak umożliwia pogłębioną analizę specyfiki dziecięcego i młodzieżowego aktywizmu w społeczeństwie amerykańskim. Na wartość tej perspektywy wpływa również czasowe zróżnicowanie obserwowanych przez nią wydarzeń – od lat 90. ubiegłego wieku aż do roku 2021 – co pozwala na uchwycenie możliwych zmian w społecznym odbiorze młodych aktywistów. Interesującym kierunkiem dalszych badań wydaje się być porównanie aktywistycznych praktyk dzieci i młodzieży funkcjonujących w odmiennych niż amerykański kontekstach kulturowych.

Książka Risy Applegarth stanowi więc wartościową i inspirującą pozycję, która nie tylko poszerza pole badań nad retoryką, aktywizmem oraz dzieciństwem, ale również wnosi istotny głos do debaty na temat sprawczości. Autorka konsekwentnie przełamuje dominujące narracje przedstawiające dzieci jako biernych i symbolicznych uczestników życia publicznego, przedstawiając ich jako świadome, refleksyjne oraz zdolne do działania jednostki. Mimo iż praca skupia się na kontekście amerykańskim, stanowi pozycję o dużej wartości teoretycznej, metodologicznej oraz etycznej i może zostać wykorzystana zarówno w dalszych

badań akademickich, jak i refleksjach pedagogicznych, obywatelskich czy kulturowych. Dodatkowym atutem jest otwarty dostęp do publikacji, co czyni ją łatwo dostępną dla szerokiego grona odbiorców, sprzyjając upowszechnianiu wiedzy oraz wzmacnianiu społecznego znaczenia poruszanych w niej treści.

Bibliografia

Archer, Margaret. 2013. *Człowieczeństwo. Problem sprawstwa*. Kraków: Nomos.

Gao, Xuesong. 2013. "Reflexive and Reflective Thinking: A Crucial Link Between Agency and Autonomy." *Innovation in Language Learning and Teaching* 7(3): 226–237. http://dx.doi.org/10.1080/17501229.2013.836204

Hinostroza-Paredes, Yenny. 2023. "Reflexivity and Agency in University-based Teacher Educators: A Critical Realist Analysis." *Teaching in Higher Education* 28 (8): 1918–1936. https://doi.org/10.1080/13562517.2021.1943651